

Zuzana Irwin

Jazyková variace ve vyjadřování minulosti v soudních záznamech z Old Bailey (*The Proceedings of the Old Bailey*)

(Variation in expressing the past in *The Proceedings of the Old Bailey*)

Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, 113 str. (78 str. + přílohy)

Praha, září 2015

posudek oponenta

Diplomová práce Zuzany Irwin se zabývá otázkou variace minulého a předpřítomného času v pozdně moderní angličtině (konkrétně ve třech vybraných dekádách 18. a 19. století). Vývojově zaměřená studie čerpá z publikovaných soudních záznamů z vrchního kriminálního soudu v Londýně (Central Criminal Court of England and Wales), známého též jako Old Bailey. Autorka se ve své analýze soustředí primárně na případy, v nichž zvolená gramatická forma neodpovídá současnému používání časů ve standardním jazyce, tj. na výskyty minulých forem v kontextech, v nichž bychom očekávali čas předpřítomný (např. věty obsahující adverbiále *never* či věty bez přesného časového ukotvení) a na opak.

Teoretická část práce se sestává ze dvou kapitol. V první autorka podává přehled historického vývoje předpřítomného času od staré po současnou angličtinu. Zohledňuje zde přitom jak hlediska formální, tak sémantická, včetně problematiky překryvu mezi časovou a vidovou rovinou. Významovou složku nahlíží v kontextu anglického temporálního systému jako celku, tedy zejména v porovnání s formami preteritálními. V popisu užívání obou gramatických forem autorka vychází ze současného gramatického úzu, diachronních studií i z dobových preskriptivních gramatik (Murray, 1797; Cobbett, 1833); práce tak nabízí ucelený vhled do dané problematiky nejen z hlediska deskriptivního, ale i z perspektivy preskriptivní tradice konce 18. a první poloviny 19. století.

Druhá kapitola přibližuje zdrojový materiál, z něhož byla čerpána data pro předloženou analýzu. Zápisy ze soudních líčení londýnského kriminálního soudu byly pod názvem *The Proceedings of the Old Bailey* vydávány od konce 17. do počátku 20. stol. Přes svou lehce heterogenní strukturu, jež je dána komerční povahou publikace a dlouhým časovým rozpětím, které tyto materiály pokrývají, jsou *Proceedings* považovány za jeden z nejuvěrnějších dostupných zdrojů informací o dobovém mluveném jazyce, protože obsahují relativně věrné přepisy výpovědí účastníků soudního procesu.

Pro účely diachronní analýzy byly vybrány soudní zápisy ze tří dekád (1731-40, 1791-1800 a 1861-70). Při výběru se autorka snažila vzít v potaz délku textu, sociolingvistickou variabilitu i poměr délky a frekvence výpovědí svědků/obžalovaných vůči promluvám zaměstnanců soudního aparátu. Praktická část práce zahrnuje jak kvantitativní, tak kvalitativní analýzu. Výsledky kvantitativní analýzy jsou přehledně shrnuty v tabulkách (autorka pracuje jak s absolutními, tak relativními frekvencemi). Ukázalo se, že situace, v nichž jsou formy minulého času užity v kontextech „předpřítomných“, se ve zvoleném korpusu vyskytují výrazně častěji než situace opačné (tedy ty, kde předpřítomné formy odkazují na nějaký uzavřený děj či konkrétní bod v minulosti). Obecně lze vysledovat ústup těchto typů výskytu

preteritálních forem v poslední zkoumané dekádě. Ten je zároveň doprovázen silným nárůstem forem perfektních, včetně případů, v nichž je předpřítomný čas užit namísto očekávaného minulého.

V kvalitativní analýze se autorka snaží variace minulého a předpřítomného času funkčně popsat a klasifikovat do skupin dle pozorovaných tendencí (u minulých forem si např. všímá přítomnosti různých časových adverbíí, u předpřítomných uvádí příklady interakce mezi dvěma mluvčími, z nichž každý odkazuje k téže události pomocí jiného času, případy, v nichž se hovoří o opakovaném ději či se tento děj chce zdůraznit, atd.). V autorčině komplexním popisu se tak prolínají hlediska syntaktická, sémantická i pragmatická.

Práce je velmi pěkně a přehledně zpracována, s jasnou strukturou a dobře vedenou argumentací. Z metodologické i analytické části práce je zřetelná její velká časová i obsahová náročnost (způsob výběru vzorků, klasifikace jednotlivých příkladů, statistické vyhodnocení). Po stylistické i redakční stránce je práce nadmíru pečlivá; z hlediska způsobu zpracování vlastního textu lze snad pouze vytknout výrazné nadužívání přímých citací v teoretické kapitole, jež působí místy poněkud nadbytečně. V kvantitativní části by též dle mého názoru bylo možná lépe nahradit při prezentaci počtu výskytů výraz *cases* (v předchozí části se hovoří o zápisech z jednotlivých soudních líčení, tedy *court cases*, což může být zprvu potenciálně lehce zavádějící).

K práci bych ráda vnesla následující dotazy:

- Bylo by možné uvést příklad textu, jež nebyl do zkoumaného vzorku zařazen z důvodu jazykové kontaminace (viz. str. 39)?
- Velmi zajímavým zjištěním je absence vlivu sociálních rozdílů mezi jednotlivými mluvčími na užívání variací minulého a předpřítomného času. Bylo by nicméně možné blíže specifikovat s kolika a jakými sociálními skupinami se při analýze pracovalo?
- Specifickým problémem v analytické části práce jsou konstrukce s koordinovanými predikáty (typu *he [...] has paid me Money and took no receipts*), u nichž je často obtížné rozhodnout, zda se jedná o koordinaci sloves ve dvou různých časech, či zda jde v obou případech o čas předpřítomný (s elidovaným pomocným slovesem). Jaká kritéria zde byla při rozhodování použita?

Závěr:

Předloženou diplomovou práci doporučuji bez výhrad k obhajobě a předběžně hodnotím známkou výbornou.

V Praze dne 7. 9. 2015

Mgr. Jiřina Popelíková